

וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ (י"ט, יח)

"אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה" (רש"י)

צריך ביאור: לשם מה הביא רש"י מאמר חז"ל זה, שאין בו (לכאורה) כדי להוסיף בהבנת "פשוטו של מקרא"?

ויש לומר, שבכך מתורצות שתי קושיות בפשט הכתוב:

(א) כיצד ניתן לצוות על אדם שיאהב אדם אחר באותה מידה שהוא אוהב את עצמו – דבר המנוגד לחלוטין לאופי האנושי (ובלשון הרמב"ן: "לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו כאהבתו את נפשו")?

(ב) לשם מה יש צורך במצוות העוסקות בעניינים שבין אדם לחברו (שרבים מהם מנויים בפרשה זו - "לא תגנובו", "לא תגזול", "לא תלך רכיל", "לא תשנא", ואף איסור "לא תיקום" שנאמר בפסוק זה עצמו) – והרי מי שיקיים את מצות "ואהבת לרעך כמוך" יקיים בדרך ממילא גם מצוות אלו?

כדי ליישב קושיות אלו הביא רש"י את דברי רבי עקיבא, שמצות "ואהבת לרעך כמוך" היא "כלל גדול בתורה":

"ואהבת לרעך כמוך" אינה מצוה העומדת בפני-עצמה, המתייחסת לרגש האהבה שבלב האדם; אלא היא בבחינת "כלל" – עיקרון כללי הכולל פרטים רבים, והם שאר המצוות שבין אדם לחברו.

בכך מיושבות שתי הקושיות: שכן מצות "ואהבת לרעך כמוך" אינה דורשת שעיקרון זה יתבטא ברגש ממשי של אהבה בלב האדם (דבר שאינו מתקבל על הדעת, כאמור), אלא שהוא יבוא לידי ביטוי במעשה, באמצעות קיום המצוות שבין אדם לחברו; ולכן מפרטת התורה את כל המצוות שבין אדם לחברו, שכן דרך התורה היא לפרש הן את הכלל והן את הפרטים הנובעים ממנו.

(לקוטי שיחות ח"י"ז ע' 215 ואילך)

יא

תורה תמימה

וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ (יט, יח)
אוצר החכמה

"אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה" (רש"י)

יש לתמוה: הרי כבר הלל הזקן, דורות רבים לפני רבי עקיבא, אמר שמצות אהבת ישראל "היא כל התורה כולה, ואידך – פירושא הוא"²⁷; מהו, איפוא, החידוש בדברי רבי עקיבא שמצוה זו היא "כלל גדול בתורה"²⁸?

והביאור בזה – על-פי פנימיות העניינים:

ידועים דברי חז"ל²⁸ "מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר", כלומר שישראל קדמו לתורה והם נעלים ממנה; לאידך גיסא, בזוהר²⁹ נאמר "ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה", כלומר שהתורה היא נעלית מישראל, ולכן הקשר של ישראל אל הקב"ה הוא באמצעות התורה בלבד.

מוסבר על כך בתורת החסידות³⁰, שאכן בשורש הדברים ישראל הם נעלים מהתורה, אך לאחר ירידתן של נשמות ישראל לעולם הזה – מעלה זו אינה ניכרת עוד בגלוי; ולכן, ככל שמדובר על בני ישראל בהיותם בעולם הזה, זקוקים הם לתורה כדי להתקשר אל הקב"ה באמצעותה.

לפי הסבר זה יובן ההבדל בין מאמרו של הלל למאמרו של רבי עקיבא:

מאמרו של הלל עוסק בדברים כפי שהם בשורשם העליון; ולכן הוא קובע שאהבת ישראל היא "כל התורה כולה" (ולא רק "כלל גדול בתורה") – שכן בדרגה זו בני-ישראל נעלים יותר מהתורה, והתורה כולה לא נועדה אלא למענם.

27. שבת לא, א.

28. בראשית רבה פ"א, ד. תנא דבי אליהו רבה פי"ד.

29. ראה זוהר ח"ג עג, א.

30. לקוטי תורה שיר-השירים טז, ד. המשך תער"ב ח"ג ע' א'תג ואילך. ובכ"מ.

רבי-עקיבא, לעומת זאת, עוסק במצות אהבת ישראל כפי שיש ליישמה במעשה, בתיי היום-יום שבעולם הזה. ברמה זו לא ניתן לומר שאהבת ישראל היא "כל התורה כולה" (קביעה שמשמעותה היא שלצורך אהבת ישראל ניתן לוותר, חלילה, על הקפדה במצוות אחרות) – שכן בעולם הזה זקוקים בני ישראל לתורה, ולא ניתן לעקוף אותה; ולכן מדגיש רבי עקיבא שאהבת ישראל היא "כלל גדול בתורה" – חלק ממסגרת כללי התורה, שקיומה צריך להיות כחלק מכללים אלה ובהתאם להם בלבד.

(לקוטי שיחות ח"ז ע' 219 ואילך)

יב

וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ (יט, יח)

"נכון לומר קודם התפילה: 'הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך'" (סידור רבינו הזקן)

יש לבאר את הסיבה לכך שקבלת מצוה זו צריכה להיות דוקא באמצעות אמירה בפה ("נכון לומר"), ולא די במחשבה ובכוונה בלבד:

מבואר בספר התניא³¹, שמנקודת המבט של הנשמה שוררת תמיד אחדות מלאה בין בני-ישראל, וההבדלים הקיימים בין יהודי לחברו נובעים רק מהגוף הגשמי.

מסיבה זו אין די בכך שאדם יקבל על עצמו את מצות "ואהבת לרעך כמוך" באמצעות כוונה ומחשבה רוחנית בלבד, שהרי מבחינה רוחנית שוררות בלאו-הכי אהבה ואחדות בין כל יהודי לחברו;

ולכן עליו לבטא זאת דוקא באמירה באמצעות פיו הגשמי ("עקימת שפתיו הוי מעשה"³²) – כדי להביע בכך את כוונתו שהאהבה והאחדות

31. פרק לב.

32. סנהדרין סה, א. בבא-מציעא צ, ב. ועוד.